

Concept LV besluit Herijking Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

Portefeuillehouder: Vincent Lokin / Steller: S. van den Heuvel, N. van der Heijden

Voor u ligt een voorgenomen besluit dat bedoeld is om te worden besproken in achtereenvolgens de waterschapsbesturen, de CWV en de Ledenvergadering van de Unie.

Bespreekstuk (besluitvormend)

Gevraagd besluit

De waterschapsbesturen en vervolgens de Ledenvergadering van de Unie van Waterschappen worden gevraagd:

1. In te stemmen met de bestuurlijke afspraken die invulling geven aan de herijking van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HBWP).

De kern van het advies

Context

De 21 waterschappen en het Rijk werken sinds 2014 samen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) aan de grootste dijkversterkingsoperatie sinds de Deltawerken. Om overstromingen in Nederland te voorkomen worden er vanaf 2025 tot het jaar 2050 nog 1400 kilometer dijken en 400 sluizen en gemalen versterkt. Hiermee wordt het in de Waterwet vastgelegde doel om op 1 januari 2050 te voldoen aan de vastgelegde normen gerealiseerd. Waterschappen zien waterveiligheid als collectief gemeenschappelijk belang om mensenlevens en de economische waarde in Nederland te beschermen. De samenwerking tussen waterschappen op het gebied van waterveiligheid is uniek binnen Nederland en internationaal. Mede omdat ook de waterschappen die geen primaire waterkeringen in beheer hebben meebetalen, evenals het Rijk. Alle waterschappen hebben er baat bij dat we in Nederland goed beschermd zijn tegen overstromingen. Op dit moment wordt ieder dijkversterkingsproject solidair gefinancierd: het Rijk betaalt 50%, de gezamenlijke waterschappen 40% en het waterschap dat het project uitvoert 10%. Dat vraagt wel om heldere afspraken die blijvend worden nagekomen.

Aanleiding voor het huidige voorstel

In 2024 zijn het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), Unie van Waterschappen en Programmadirectie HWBP (PD HWBP) gestart met de herijking van het HWBP. Directe aanleiding van de herijking was de toename van de totale versterkingsopgave die volgde uit het Landelijk Veiligheidsbeeld en Globale Kosteninschatting uit 2023. Daarnaast bleek na 10 jaar HWBP dat de kosten voor de uitvoering van het programma stijgen en het tempo van de uitvoering achter blijft op planning. Deze drie ontwikkelingen zetten het realiseren van het programmadoel onder druk en gaven in 2024 de inschatting dat de bijdragen aan het HWBP onvoldoende zijn om met de huidige kaders de doelstelling te bereiken. Daarnaast waren de Waterwet en de subsidieregeling HWBP in 2024 toe aan hun wettelijk vastgelegde evaluatie.

De belangrijkste inzichten en ontwikkelingen tijdens het herijkingsproces waren dat:

- de opgave wel toeneemt ten opzichte van de inschatting bij het start van het HWBP in 2014, maar de resterende opgave minder groot is dan in 2023 ingeschat;
- de Waterwet en de subsidieregeling HWBP bijdragen aan het vergroten van de doelmatigheid van het HWBP, de (project)beheersing en het proces van subsidieverlening van het HWBP, maar dat niet alle doelmatigheidsprikkels effectief zijn en sommige ongewenste effecten hebben;

- de 21 waterschappen besloten hebben om extra financiële middelen (€1,25 miljard) voor het HWBP beschikbaar te stellen voor de periode 2030-2036, onder de voorwaarde dat het Rijk dezelfde financiële bijdrage als de waterschappen levert;
- dat de waterschappen zeven voorwaarden gesteld hebben aan de extra financiële middelen, namelijk:
 - o vervolgafspraken over de toepassing en verrekening van de Projectgebonden Eigen Bijdragen met als leidend uitgangspunt dat de verdeling 50-40-10 is;
 - o stabielere solidariteitsbijdrage;
 - o reële toedeling van risico's in HWBP-projecten.
 - o maatregelen binnen dijkversterkingsprojecten die direct bijdragen aan het halen van de doelen in 2050;
 - o wijze van programmeren die tempo van de programmering mogelijk maakt;
 - o sturing op programmaniveau;
 - o overkoepelend advies over de doelmatigheidsprikkels in het programma.
- dat het Rijk €1 miljard vrij gemaakt heeft in het Deltafonds in 2025, en op basis van de programmaprestaties van het HWBP de komende jaren bekijkt hoe extra middelen vrijgemaakt kunnen worden voor het resterend benodigd bedrag tot en met 2036.

Hoofdpijnen van het voorstel

De bestuurlijke afspraken die de minister van Infrastructuur en Waterstaat en de 21 waterschappen in 2025 maken over de herijking van het HWBP staan in bijlage x.

Op hoofdpijnen gaan de afspraken over:

- **Opgave & middelen** – gezamenlijke strategie om de totale opgave te programmeren en op een stabiele wijze uit te voeren
- **Regie op programmaniveau** – vertaling van strategie op programmaniveau naar projectafspraken en bijbehorende hulp- en sturingsmogelijkheden
- **Sturing aan de voorkant** – verbetering van de prestaties van projecten door duidelijkere sturingsafspraken aan de voorkant van projectfasen
- **Doelmatigheid programma** – aanpassing van de risicoverdeling en de relatie met de andere doelmatigheidsprikkels zoals de projectgebonden eigen bijdrage

De afspraken worden in 2025 en 2026 ambtelijk uitgewerkt.

De wijze waarop de zeven voorwaarden van de middellange termijn financiering zijn ingevuld in de bestuurlijke afspraken is uitgelegd in de bijlage *Hoe zijn de voorwaarden van de waterschappen voor extra financiering HWBP in 2030-2036 uitgewerkt in de Bestuurlijke afspraken Herijking HWBP?*

Financiële consequenties

Er wordt nu geen besluit over extra financiering gevraagd.

Met de gezamenlijke inleg op de middellange termijn (2030-2036) zijn in die periode voldoende middelen beschikbaar om het benodigde programmeertempo te halen. De alliantie neemt uiterlijk in 2030 een besluit over aanvullende financiering.

Argumenten

De alliantiebestuurders en het programmabestuur HWBP hebben vertrouwen dat de bestuurlijke afspraken bijdraagt aan een doelmatiger HWBP waarmee alle dijken op 1 januari 2050 versterkt kunnen zijn.

De afspraken zijn opgesteld en besproken in de alliantie.

Bestuurlijke aandachtspunten

Voorwaarde is dat het Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI) tijdig beschikbaar is en stabiel is. Het BOI is nodig voor scherpe afbakening van de versterkingsopgave en stabiele scope tijdens het versterkingsproject.

Besproken in

- Formele en informele vergaderingen van de CWV op 19 november 2024, 7 maart 2025, 28 maart 2025, 1 en 9 mei 2025, en 6 juni 2025

Vervolg/Communicatie

Na vaststelling van de afspraken door de Ledenvergadering UvW en de minister van IenW wordt de Tweede Kamer in 2025 geïnformeerd over de resultaten van de herijking. Het traject voor aanpassing van de waterwet en subsidieregeling (waar nodig) wordt in 2026 en 2027 uitgevoerd. De ambtelijke uitwerking van afspraken die nu al uitgevoerd kunnen worden, zijn in 2025 al gestart en worden in 2026 opgeleverd.